

BAŤOVANY-PARTIZÁNSKE

SÚVISLOSTI / BACKGROUND I.

STRUČNÁ HISTÓRIA MIESTA BRIEF HISTORY OF THE PLACE

Koncern Baťa bol v tridsiatych rokoch 20. storočia už dobre známy a prosperujúcim podnikom. Výroba obuvi, ktorú rozbehol Tomáš Baťa v dvadsiatych rokoch úspešne pokračovala. V priebehu tridsiatych rokov expandovala aj mimo domovského Zlína. Výrobné podniky založali jednokrát na území Čech a Slovenska, ale aj v zahraničí, napríklad v Chorvátsku (Borovol), Poľsku (Chelmek, Orlík), Holandsku (Best), Švajčiarsku (Möhlin) a dokonca aj mimo Európu v USA (Belcamp), Indii (Batanagar) či Brazílii (Batatubal).

Už v roku 1931 odkúpila spoločnosť Baťa kožiariske závody v Bošanoch, malom sídle v údoli Nitrianskej Nivy na úpätí Veľkého Tribeča, neďaleko Partizánskeho. Nasledoval Svit-Batizovce, kde sa mali vyrábať syntetické vlákna. Baťovany, ako časť Šimonovian boli pokračovaním stratégie budovania centra obuvníckej výroby na Slovensku. Koncern Baťa si zvolil lokalitu, ktorá zodpovedala dlhodobej stratégii sítovania nových výrobných závodov do mälo rozvinutých regiónov so silným potenciálim pracovnej sily, s dobrým dopravným napojením (Železnica viedla cez Šimonovany už v roku 1896) a perspektívou ovládnutia širšieho územia. V období prvej Československej republiky bolo okolie Šimonovian prevažne poľnohospodárske s pomere vysokou nezamestnanosťou. Jediným významnejším podnikom bol Salzbergerov velfkostatok s liehovarom. Práve ten Jan Baťa odkúpil už v roku 1933. O päť rokov neskôr, v lete 1938 začala výstavba prvej továrenskej haly.

Vzápäť po začiatku výstavby došlo k rozdeleniu Československej republiky a k vzniku samostatného slovenského štátu. To koncom Baťa častočne skomplikovalo situáciu, keďže už na Slovensku pôsobil ako zahraničný investor. Jan Baťa bol však mimoriadne schopný, pragmatický podnikateľ a so slovenskou vládou podpísal obojsstranne výhodné dohody iba poskytol slovenskej vláde pôžičku a ona jemu slrobudu v podnikmi. Tak zabezpečil závodom Baťovanchi prosperity na dlhé vojnové roky. Od roku 1939 plnile prebiehala výstavba továrne i príľahlých obytných a spoločenských časťí nového založeného sídla.

V roku 1948 premenovali obec Šimonovany-Baťovany na Baťovany a od novembra 1948 je obec mestom. V roku 1948 prebehlo v Československu znárodnenie všetkých výrobných podnikov, medzi nimi aj Baťovych obuvníckych závodov v Baťovanech. Stali sa z nich Závody 29. augusta Ina počesť výročia vyhlásenia SNP. 9. 2. 1949 premenovali aj mesto. Z Baťovian na Partizánske.

Päťdesaťte roky znamenali útlm vo výstavbe mesta. Stavať sa opäť začalo začiatkom šesdesiatych rokov. Pozoruhodné je, že ešte stále sa rešpektoval pôvodný urbanistickej návrh J. Voženílka. Rozmiestnenie jednotlivých funkcií v meste (nemocnica, dom kultúry, školy, športoviská, bývanie) bolo v súlade s pôvodným regulačným plánom z roku 1945. Najväčším ráz mesta ovplynila extenzívna výstavba v sedemdesiatych a osiemdesiatych rokoch. Tedy vznikli príľahlé panelové sídliská i charakteristické moderné solitére (nemocnica, nákupné centrá a pod.). Po roku 1989 prešli obuvnícke závody opäť do súkromnej ruky. Išlo však o viaceru majiteľov a tak sa ráz výroby zmenil. Dnes je výroba obuvi venovaný už len zlomok kapacity výrobného areálu. Mesto si, napriek tomu, uchovało ráz pôvodného baťovského sídla. A to jednako ako záhradné mesto, ale aj vzhľadom na bezprostredné prieskrovú i funkčnú zviazanosť mesta a výrobného areálu. Partizánske má dnes 25 000 obyvateľov a je okresným mestom.

In the 1930s, the Baťa Group was a well-known and prosperous company. Shoe manufacturing launched by Tomáš Baťa in the 1920s was successfully continuing. It even expanded outside its home-town Zlín in the 1930s. They established production facilities in Czechoslovakia, as well as abroad, e.g. in Croatia (Borovol), Poland (Chelmek, Orlík), Holland (Best), the Switzerland (Möhlin), or even outside Europe in the United States (Belcamp), India (Batanagar) or Brasil (Batatubal). In 1931, Baťa Co. purchased a leather production in Bošany, a small village in the valley of Nitrianska Niva at the bottom of the Veľký Tribeč hills near to Partizánske. Svit-Batizovce followed as a plant producing synthetic fibres. Baťovany, as a part of Šimonovany, was another step in the strategy of building a shoe production center in Slovakia. The location chosen by Baťa was in accordance with the long-term strategy of positioning new production facilities in less developed regions with a significant labor potential, good traffic connection (a railroad had lead through Šimonovany since 1896) and with a perspective of controlling large areas. In the period of the first Czechoslovak Republic, Šimonovany was surrounded by a prevailingly agricultural area experiencing a relatively high unemployment. The only important business included Salzberger's estate with a distillery. Jan-Baťa purchased it in 1933. Five years later in the summer of 1938, the construction of a first production hall started.

The Czechoslovak Republic was split subsequently to construction start and the autonomous Slovak State was created. Baťa faced a complicated situation, being viewed suddenly as a foreign investor in Slovakia. Jan-Baťa was, however, a very skilled, pragmatic businessman. He signed win-win contracts with the Slovak government (he provided the government with a loan and got entrepreneurial freedom in return). By this act, he secured prosperity for Baťovany for the long years of war. Since 1939, construction continued fluently, involving the plant and adjacent residential and social parts of the newly created community.

In 1948, the village Šimonovany-Baťovany was renamed to Baťovany and in November 1948 it became a town. Czechoslovakia, however, announced nationalization of all production facilities in 1948. The Baťa Shoe Manufacture in Baťovany was among them. The plant was renamed to Závody 29. Augusta (Plant of 29. August), commemorating the announcement of the Slovak National Uprising. On August 9, 1949, the town was renamed as well. Baťovany became Partizánske.

The 1950s witnessed a recession in the town's development. Construction resumed in the early 1960s. Surprisingly, an original town-planning proposal by J. Voženílek was respected. The distribution of the town's individual functions (a hospital, cultural center, school, sporting places, housing) adhered to the original general plan from 1945. The town's face was mostly affected by extensive construction works in the 1970s and 80s. Adjacent housing estates with blocks of flats and typical modern solitaires (a hospital, shopping centers, etc.) were created. After 1989, the production facilities became private again. However, they were controlled by multiple owners and the fact changed the production's character. Shoe production represents now only a small portion of the plant's current capacity. Despite this fact, the town has preserved its character of the original Baťa-town thanks to its continuing image of a garden town and because of the immediate functional links between the town and the production plant. Today, Partizánske has 25,000 inhabitants and is a county capital as well.

Poznámka / Note:
1/ Partizánske Staré a nové epochy / Old and new epochs Ed. Jozef Vladár, Egon Wiedermann. Bratislava, Mesto Partizánske 2000, 230 s., tu s. 100 / here p.100

